

IJTIMOIIY TARMOQLARNING INSON HAYOTIGA TA'SIRI

Qilicheva Zumrad

Guliston davlat pedogogika instituti

Tillarni o'qitish fakulteti

Xorijiy til va adabiyoti 1-kurs talabasi

O'qituvchi: **Berdiqulova Mahbuba Erkinjinovna**

Annotatsiya. Maqolada ijtimoiy tarmoqlarning inson hayotidagi o'rnini, axborot almashinuvi, ta'lim, kasbiy rivojlanish va ijtimoiy munosabatlarga ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, ulardan me'yoridan ortiq foydalanish natijasida yuzaga keladigan psixologik zo'riqish, vaqt isrofi, axborot xavfsizligi va real muloqotning susayishi kabi muammolar yoritiladi. Maqolada ijtimoiy tarmoqlardan oqilona foydalanish shaxsiy kamolot va jamiyat taraqqiyotiga xizmat qilishi, raqamli madaniyat yetishmasa esa salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkinligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy tarmoqlar, raqamli madaniyat, axborot xavfsizligi, media savodxonlik, kommunikatsiya, shaxs rivoji.

Kirish

Ijtimoiy tarmoqlar XXI asr jamiyatida inson hayotining ajralmas qismiga aylandi. Bugungi kunda Telegram, Instagram, YouTube, TikTok va boshqa platformalar nafaqat muloqot vositasi, balki axborot olish, bilim almashish, kasbiy hamkorlik o'rnatish va ijodiy salohiyatni namoyon etish maydoni sifatida xizmat qilmoqda. Avvallari axborot oqimi asosan gazeta, radio va televideniye orqali shakllangan bo'lsa, hozir har bir foydalanuvchi axborotni yaratish, tarqatish va muhokama qilish jarayonining faol ishtirokchisiga aylangan. Shu sababli ijtimoiy tarmoqlarning inson dunyoqarashi, xulq-atvori, vaqtni boshqarishi, nutq madaniyati va ijtimoiy munosabatlariga ta'sirini ilmiy jihatdan o'rganish dolzarbdir.

Ijtimoiy tarmoqlarning ijobiy ta'siri

Ijtimoiy tarmoqlarning eng muhim ijobiy jihati axborot almashinuvini tezlashtirishidir. Inson qisqa vaqt ichida dunyoda sodir bo'layotgan yangiliklardan xabardor bo'ladi, o'z fikrini keng auditoriyaga yetkazadi va turli ijtimoiy masalalar bo'yicha muhokamalarda qatnashadi. Bu jarayon fuqarolik faolligini oshiradi, jamiyatda ochiqlik va muloqot madaniyatini rivojlantiradi. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar turli hududlarda yashovchi insonlarni birlashtirib, hamkorlik va tajriba almashish imkoniyatini kengaytiradi.

Ta'lim jarayonida ijtimoiy tarmoqlar katta amaliy ahamiyatga ega. O'quvchi va talabalar videodarslar, elektron manbalar, ilmiy maqolalar, onlayn kurslar va guruh muhokamalari orqali bilimni boyitadi. O'qituvchilar esa dars materiallarini tarqatish, topshiriqlar berish, o'quvchilar bilan tezkor aloqa o'rnatish va pedagogik tajriba almashish imkoniyatiga ega bo'ladi. Kasbiy rivojlanish va tadbirkorlikda ham tarmoqlar portfel yaratish, mijoz topish, reklama berish va brendni shakllantirish uchun qulay vosita hisoblanadi.

Salbiy ta'sirlar va mavjud muammolar

Ijtimoiy tarmoqlarning salbiy ta'siri ko'pincha ulardan me'yoridan ortiq va maqsadsiz foydalanish bilan bog'liq. Cheksiz yangiliklar lentasi, qisqa videolar va doimiy bildirishnomalar inson diqqatini bo'lib yuboradi. Natijada o'qish, mehnat, dam olish va oilaviy muloqot uchun ajratilgan vaqt kamayadi. Bu holat ish unumdorligining pasayishi, mustaqil fikrlashning susayishi va shaxsiy intizomning zaiflashishiga olib kelishi mumkin.

Psixologik jihatdan ijtimoiy tarmoqlar insonda o'zini boshqalar bilan solishtirish, layk va izohlar orqali baholanishga intilish, virtual obro'ni real hayotdagi qadriyatlardan ustun qo'yish kabi holatlarni kuchaytiradi. Ayrim foydalanuvchilarda xavotir, o'ziga ishonchsizlik, yolg'izlik yoki ruhiy charchoq kuzatiladi. Bundan tashqari, shaxsiy ma'lumotlarni ortiqcha oshkor qilish, noma'lum havolalarga kirish va yolg'on xabarlarni tekshirmasdan tarqatish axborot xavfsizligi uchun jiddiy xavf tug'diradi. Shu sababli media savodxonlik zamonaviy insonning zarur kompetensiyasiga aylanishi lozim.

Ijtimoiy munosabatlar va madaniyatga ta'siri

Ijtimoiy tarmoqlar insonlar o'rtasidagi masofani qisqartiradi, yaqinlar bilan doimiy aloqada bo'lish va yangi tanishlar orttirish imkonini beradi. Biroq virtual muloqot real muloqotning o'rnini to'liq bosa olmaydi. Qisqa xabarlar, emojilar va suratlar orqali fikr bildirishga ortiqcha odatlanish nutq madaniyati, hissiy yaqinlik va samimiy munosabatlarning susayishiga sabab bo'lishi mumkin. Madaniy-ma'naviy jihatdan esa ijtimoiy tarmoqlar milliy qadriyatlar, ilm-fan, adabiyot va san'atni targ'ib qilishda samarali maydon bo'lishi bilan birga, axloqiy me'yorlarga zid kontent tarqalishiga ham sharoit yaratadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ijtimoiy tarmoqlar inson hayotida ikki tomonlama ta'sirga ega bo'lgan murakkab ijtimoiy hodisadir. Ulardan oqilona foydalanish axborot olish, ta'lim, kasbiy rivojlanish, ijodkorlik va ijtimoiy faollikni kuchaytiradi. Aksincha, nazoratsiz foydalanish vaqt isrofi, ruhiy zo'riqish, axborot xavfsizligi muammolari va real muloqotning kamayishiga olib kelishi mumkin.

Har bir foydalanuvchi ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishda aniq maqsad, vaqt me'yori, axborotni tekshirish madaniyati va shaxsiy xavfsizlik qoidalariga amal qilishi zarur. Oila, ta'lim muassasalari va jamiyat yosh avlodda media savodxonlik, tanqidiy fikrlash va raqamli etika ko'nikmalarini shakllantirishi kerak. Ana shundagina ijtimoiy tarmoqlar zararli omil emas, balki bilim, muloqot va taraqqiyot vositasi sifatida xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Castells M. The Rise of the Network Society. Oxford: Wiley-Blackwell, 2010.
2. Boyd D. It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens. Yale University Press, 2014.
3. Kaplan A. M., Haenlein M. Users of the world, unite! Business Horizons, 2010.